

ԴԻՍԱԿ ԲԻՒՐԱԿԱՆ

ԴԵԿՈՆԹՈՅ
ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԱՐԾԱՐՈՒՆԵԱՑ

1814.

10. 30. 5. 7. 9. 11. 13. 15. ՄԱՐՏ:

ԻՆԿԻԼԻՔԵՌԻԱ:

Լճորա. 1. Փետրվարի:

Սուկովին կայսրը խրկեց իրեն պատկեր քը մինեաթուռայով քաշած ինկիլիզի թէրըն տղուն՝ որ է հիմակիվան կառապալարը ինկիլզէռուայի, և կմացուց թէ երբոր լուցնցնէ, պատերազմը՝ միտք ունի երթալ հոն՝ իրեն այցելուն համար:

Մէկ ինկիլիզի գաղէթայիմը մէջ պատմը վեցաւ աս հետեւեալ խապարը: Գրանսայի կայսրը նեղը մըրտնալով ամիեն կողմէն և սարսափելով ոչ միայն ժողովրդեան ձայնէն, որ ամիենքը մէկ բերան կաղաղակէին ու կուզէին խաղաղութիւն, այլ և օրինադրական ատեանին ժողովքին մէշէն շատը կուզէին խաղաղութիւն, անոր համար ինքնալ ջանաց բաժնումն ձգել դաշնակցաց մէջ, անոր համար ետեւ ինկաւ՝ որ զատ ամիեն տէրութիւն և առանձին, խաղաղութիւն. ընէ Սպանիայի հետ, և այնչափ ըրաւ որ հաւանեցուց ըզ Փէրտինանտոս 7երդ Սպանիայի թէրը որ էր Փարէզ որ յանձնառուն աս բանս, և վերջապէս ըրին դաշնակրութիւն մէկզմէկու մէջ: Եւ որովհետեւ գիտէին թէ աս դաշնակրու թէնէրը ամիենէին ընէն կրնար 'ի գործ դրվել մինչև որ չի հաւանի ոտք ելած Սպանիայի ծերակոյտը, անոր հմը իրկեցին Մատրիտ որպէս զի անոնցմէ ալ առնուն հաւանուի:

Աս դաշնակրութէներուն թուղթը հասու Մատրիտ յունվարի 6ին. իսկ ծերակոյտը որ ամսուս 15ին պիտոր ժողովէին մէկտեղնէ; շուտմէր աս դաշնակրութէն համար ժողովը ըրին և չընդունեցան աս դաշնակրութէնէրը. վասն զի 1809 ին ըրած դաշնակրութէնէրը կէօրէ ինկիլիզի հետ, Սպանիան չէր կրնար խաղաղութիւնուի Պրանսըզին հետ առանց հաւանութիւն ինկիլիզին: Ասկից 'ի զատ վճռեց ծերակոյտը, թէ Փէրտինանտոս թէրը քանի որ ուրիշ տէրութիւն իշխանութեակ նէ՝ իրեն վճռնէրը, ու սահմանադրութիւնէրը մէն կրնար պարտաւորէլ զհպատակնէրը, և այսպէս գրեցին ու իմացուցին թէրին: Ես յնպատ գրեցին և Սաբօլէօնին, թէ Սպանիայի ազգը չի կրնար խոսիւ հաշտութիւն ոչ ոչ Սաբօլէօնին հետ և ոչ Փրանսըզի ազգին հետ մինչև որ Սպանիայի օրինաւոր թագաւորը չի գայ իրեն աթուը, և մինչև որ բոլոր Պրանսըզին զօրքը չի պարապըզն Սպանիայի տէրութիւն սահմաննէրէն:

Գանաբարութիւնը՝ որ թէկամբէրը 11 ին ըստ Սպանիուի թագաւորը ու Նախօնէն հայուը:

Սպանիայի թէրը ազատ ըլլայ, ու դառնայ իրեն Սպանիայի աթուը, նմանապէս դառնան բոլոր թագաւորական ազգատոհմը, և Պրանսան մէկդի ձգած ամիեն պատրվակել մահմաննէրը աթուին ու բոլոր տէրութիւն վրայ:

վրայ՝ կը ճանչնա Սպանիա անկախ ու ինքնիշխան թագաւորութիւն :

Ամեն բերդերը Սպանիայի տէրութե մէջ՝ որ գրաւերեն ֆրանսըզին զօրքերը, պարպեն ու յանձնեն Սպանիոլիներուն ձեռքը :

Ֆէրտինանտոս 7երդ կը պարտաւորվի քէլ ֆիլ ըլլալու՝ պահելու համար մինչև հիմայ ունեցած Սպանիայի տէրութե ամբողջութը և մասնաւորապէս Զէութային ու Բորժո Մառնէին որ Ոպանսօլի նոր կառաւորութեր յանձնեց ինկիլզին :

Ըստի մէկ զինուորական դաշնադրութմը որուն զօրութ պարտաւորվին պարպելու ին կիլիզները ու ֆրանսըզները երենց զօրքերը բոլոր Սպանիայէն :

Ֆրանսան ու Սպանիան պարտաւորին պահելու իրենց ծովային իրաւունքը՝ ինչպէս որոշվեցաւ 1792ին Ոթրէքհիթ եղած դաշնադրութեց մէջ :

Ամեն Սպանիոլիները որ թողուցին Սպանիա ու դաշին ֆրանսա Ճիւզեբէ նոր թագաւորին հետ, կարող ըլլան նորէն դառնալ Սպանիա : Ամեն ֆրանսով գերիները՝ որ բոնըլեցան Սպանիայի մէջ, ու են հիմայ ինկիլզին եշխանուե տակը աղատվին ու իրկընին ֆրանսա :

Ֆէրտինանտոս 7երդը ամենն տարի տայ երեն ծնողացը 30 միլիոն ըռեալ, և երբոր մեռնի իրեն հայրընէ, անկից ետև տայ իրեն թագուհի մօրը 2 միլիոն զուշ տարիէ տարի :

Ֆրանսըզներուն ու Սպանիոլիներուն մէջ ըլլայ մէկ դաշնադրութմը վաճառականութեան հիման նէմէլն վրայ, որ եղերէր 1794ին :

Աս դաշնադրութեց օրինակը բերաւ Սպանիա Սանքառուսին տուգանն : Աս մարտը ու նէլ իրեն հետ նաև մէկ նամակինը որ գըներէր ֆէրտինանտոս 7երդը Սպանիոլիներուն իրեն հեռէն ձեռքով, որուն մէջ կիմացընէր, թէ ինքը ու բոլոր թագաւորական ազգատօհմը ողջ առողջ են, և կը ցըցընէ իրեն համուել Սպանիոլիներուն աղէկութը վը՝ որ ցըցուցին իրեն, և նորհակալ կը լար թէ ազգին և թէ նոր կառավարութե ըրած գործքերուն ու քաջութիներուն վը՝ որով ինքը այսօրվան օրը ձեռք ձգեց իրեն տէրութերը . կը գովէր շատ գովասանքներով նաև ինկիլզին տէրութերը, և Լոտ Ալէլինիթօն ինկիլզին մէծ Ճէնէռալին ըրած քաջութիները : Աս բաներէս ետև կիմացընէր դաշնադրութիները՝ որ ըրին մէկմէկու հետ Սաբուլութնը ու ինքը :

12 ին :

Ամսուս 12 ին, առաւոտեան սահաթը 6 ին բոնկեցաւ մէկ սաստիկ կրտկը աս տէրութեանը ու ինքը :

կէօմիրիւկին տեղը, և շուտովմը տարածվէ լով աս կրտկը, այրեց մոխիր դարցուց բուլոր շէնքը հանդերձ մէջի կահ կարասիներով, թէ ֆտէրներով, թուղթերով : Անտեղը գլունված խանութներուն մէջ կար շատ թիւ ֆէնկի պարութ, անոնք ալ ամենքը մէկէն բոնկեցան սահաթը ջին . աս բոնկած պարութէն պատճառած զնցումը խիստ զարհուելի եղաւ, և շատ հեռու տեղէ լսվեցաւ : Կէօմիրիւկին մաղաղաները որ էին վէրի կողմերը թամիճին ճամբուն մէջ, բոլորը այրեցան . ասոնցի զատ այրեցան նաև 19 տուն ամենին իրենց կահ կարասիներով . կրակը քշեց մինչև սահաթը մէկ և անկից ետև մարեցաւ : Երբոր պարութը բոնկեցանէ երկու մարդ մեռաւ ու շատ մարդ ալ վէրաւորվեցաւ :

Աս միջոցիս մէջ ինկիլզին ծովային ուժը էր աս հետեւեալ :

163 պէյլիկ նաև 90 կմ 100 թօփ քաշող, 22 նաև 50 ու 64 թօփ քաշող . 159ը Փռէ կաթա, 129ը Շալուրա, 7ը Պրատէտ, 185 Պրիկ, 40 Գութթէրէ, 60 Սըհօնէր . գումարը բոլորովին 765 պատերազմի նաւ :

Փետրվարի 19ին ֆէրտինանտոս 7երորդ Սպանիայի թէրքը՝ իրեն կեցած պատվառոր բանտէն ելաւ Փարէկ դնաց, ու անկից ճամբայ ելաւ դէմէնի Սատրիտ երթալու :

ՄՈՍԿՈՎԱՏԱՆ.

Բէկնոտուունէ . 30 Փէտրվարի :

Ավետանէր Մոսկովէ հայութը ուրախահցութեան բուղլը որ էւգրէ երեւ հպատակներուն ՈՒհո գէտը անդին անցնելն էպի :

Ու Ազեբամնդը առաջներէ, ինքնակալ կայոր բոլոր Մոսկովլատանի, կը ծանցուցանենք ամենուն :

Ու սիրելի հպատակներ, անցաւ տարիմը ամբողջ, որ մատուցինք մեր շնորհակալուն ամենակարուղին այ իրեն ըրած բարերարութեր համար՝ որով փրկեց մեր տէրութիւն մէկ յափշուակող, ու զըրաւոր թշնամիէմը . հազիվ թէ անցաւ չանցաւ մէկ տարիմնալ որ մերյալդական դրօշակները տնկըլեցան Ռուսութիւն գետին եղեցներէն անդին : Բոլոր Եւրոպան որ առաջ վկնուորերէր մեզի դէմ, այսօրվան օրս ամ սիրով միացան մեզի հետ . ամեն տէրութիւնը որ էն ֆրանսայու ու Մոսկովստանու մէջ տեղը, հետեւեցան մեր բընած ճամբուն, և ամենքը վկնք վէրցուցած կրպատերազմին ան թշնամիին դէմ՝ որ կուզը ջնջել բհացընել բոլորովին ամ ազգաց ազատութիները : Մէկ այսպիսի արտաքոյ կարդի փոփոխութինմը որ եղաւ աշխարհէրս վը,

վի, չէր կրնար ըլլալ՝ թէ որ գործակեց ըլլար մասնաւոր այ նախախնամուելը, և իրեն ամենակարօղ բազուկները՝ որ կըքարձրաց յունեն ու կըզնցացընեն զթղրութիները և գործավորդները։ Ովկ կըճայ առանց անոր օդնականութեն զօրաւոր ըլլալ, և կմ ովանց անոր զօրուե կրնայ ըլլալ անյալթէւի։ Ուրեմն դալիցնենք մեր սիրուանոր, և ըլլագուշանանք որ ըլլայ թէ պարծինք մեր գործքերուն համար, և ըլլայ թէ կարծենք թէ կարծենք թէ մենք մեր զօրուե մարդկային կարողունք վեց գործերը ըլլինք, զէրէմ մենք կըսեպինք մենք անոր դիմացը, իրեն ամենակարօղ բազուկները կըպաշտպաննեն զմեղքանի որ կառաջնորդեն մեր ատրմներուն առաքինութիւնու խոչեմուելը, թէ որ անիկայ մէմը զմեղքեռքէ ձգէնէ, մենք մէկէն կըդառնանք մեր առջ ոչնչութեր։

Ուրեմն թողով ոչնչանայ մարդկային փոռքը ամենակարօղ ԱՅ առջելը, և մենք ամենքնիս հանցնանք թէ ինչ որ ունինքնէ անոր չուրչքնէ ու անոր բարերարութիւնէ։ Մեր ճշմարիս փառքը և մեր բուն պատիւնք ան է, երբոր զմեղ ոչինչ կըսեպենք ԱՅ անհուն մեծութեն առջելը։ Մենք կըհաւատանք թէ այսպէս կըհաւատանք մեր ամենք սիրելի հպատակները իրենց սրտերուն մէջ, մանաւանդյետ շունենու ԱՅ այսպատի անբաւ բարերարութիւնները։

Ասոր համար մենք շարժեալ թէ մեր հարկաւոր ու անհրաժարելի պարտքեն և թէ ձեր, կըհրամայենք որ նորէն բացին ամենքնեկեղեցները մեր բարոր տէրուե մէջ, և ամեն եկեղեցւոյ մէջ փառաւ որ հանդէսներով շնորհակալուն մատուցվի թէրին թէրից հանդէր լարով ու ուրախութեն ԱՅ ըրած անհամար շնորհքներուն ու բարերարութիւններուն, վշ զի ան միայն է որ իր ամենազօրաւոր բազուկներով խալսցուց զմեղ անբաւ թշուառութիւններն ու կործանմանէ բարձրացունելու համար տահա մեծ ու փառաւոր պատիվերով, ուրեմն մենք ինչ կըրնանք փոխարէն տալ անոր, ուրիշ բան չէ բայց եթէ ուրախուե արձունք և երախտադիտութիւն։

Հասպարաւուած ԱՆՔՎԱՍՆԴՐ կայսր։

ԲՐՈՒՍՍԻԱ.

Պէտքն 24 Փետրվարի։

(Հանտայի մէջ եղած կօրըում բերդը որուն գեռ կըսիրապետէին ֆրանսըները, տեսնալով որ հոնտեղէ ջուրերուն ու դետերուն ուսպահկ առատանալը շատ վասա պիտոր հասցներ քաղքին, անոր համար ուզեցին դադրեցնել պատերազմը որ կարենան հոգ տանիլ աս վուանդաւոր բաներուն, առոր հա-

մար դաշնադրութ յանձնեցին աս բերդնալ դաշնակիցներուն։

Կօրըումին մէջի եղած պահապան զօրքը իբրև պատերազմի գերի տարվեցաւ բրուսսիա, թէպէտ և ֆրանսըները ուզեցին ամենի իրենց կահակարասիներով ֆրանսա երթաւ։ Դաշնակցաց որքափ գերի կար կօրդումին մէջը խալսեցին։

Բերդին մէջը գտան դաշնակիցները 176 կտոր թօփ, 800 պարուլ պարութ 183, 400 թէւ փէնի ու թօփի փէնի, 293, 000 չափամասի քար, 5000 զէնք, ինչմը բազմուն ամեն տեսակ սուրերու, մէկ աղէկ թէփի փէնի քէրխանամը, և այլ ուրիշ թօփի գունդի վերաբերեալ բաներ, ատոնցին զատ գտան 50, 000 դուռուց, և 4 ամսըվան ուտելու պաշար անտեղին պահապան զօրացը համար։

ՅՈՒՅ:

Պառշի թէրը՝ խրկեց հոստեղի ղինուորական կառաւլարութեն թէիկէլ զօրապետին ձեռքով Ծալօնս ու Անթրի ֆրանսայի քաղաքանալքները։ Կար աս զօրապետին հետ նաև գրօշակը ֆրանսայու աղգային պահապան դունդին, որուն մէկ կողմը գրլած էր ֆրանսըներէն Հասպարաւութիւն օրէնքի չի ։ Հասպարաւութիւն չայսէր։ Մէկալ կողմը գրված էր։ Ագդային պահապան։ Մանայի ասհմանաց։ Ասոր վը կար մէկ ֆրանսընի արծիմընալոր խիստ փառաւոր կերպով ուսկեցծիված էր։ Աս ամենէն յալթուեն նշանները հասան Պէտքն փետրվարի 24ին իրեկունը։

ԶՎԻՑՑԻ ԵՐԻ.

Պառէլեա 13 Մարտի։

Մարտի 10ին դաշնակիցները առաջարկեցին նորէն Սաբօլէնին թէ շուտովմը որոշվեց մինչև մարտի 10 կամ ինազարուե կմպատերազմ։ առաջարկուե հետը կիմացընէին թէ որ ընդունվի աս առաջարկուները, քակիվ Ծամելլունին մէջ եղած խաղաղութեն վրայ խօսելու ժողովը, դաշնակիցները կուզէին որ շուտորդիչի, աս պատճառաւութէ պէտ և խաղաղուե վշ կըխօսէին, բայց պատերազմալ մէկ դիէն առաջ կըտանէին։ Աս առաջարկուները իրաւոր կըցըցնէին դաշնակցաց չափաւորութիւնը ու խաղաղասիրութիւնը, վշ զի աս առաջարկութիւնը պատվար խաղաղութմը կըրնար ընել թէ ֆրանսան թէ բոլոր Եւրոպան։ և առ ալեմացուցին Սաբօլէնին, թէ որ հիմայ ընդունի զատնինէ, անկից ետև կըխօսին խաղաղուե վշ Փարէզու մէջ, և դաշնակիցները երբոր տիրապետեն Փարէզին, անատենը չեն խօսիր Սաբօլէն կայսեր հետը, այլ կըխօսին ծե-

ծերակուտափն, ու ազգը ներկայացընող ժողովին հետ, և անատօննր կորոցիկ թէ կայսերական արքանաւորութեղ Նաբօլիօնին՝ չի կը ընար միաբան կենալ ան խաղաղութ հետ որ բոլոր Եւրոպան փախաքելու կը կարօտի։
Աս առաջարկութեներուն հետը Նշմէին կայսրը խապար խրկեց Նաբօլիօնին մասնաւ ուրապէս ու իմացուց իրեն, թէ որ աս անգամ այլ ընդունի աս խաղաղութ առաջարկութեց, ասկից ետեւ բնքնաւ չի պարագաւ վեր միջնորդ ըլլալու դաշնակցաց՝ պահելու համար Նաբօլիօնին թագավարութեր, և անկից ետեւ բնընաւ կը միաբանի գտնակցաց խորհրդին հուրդին հետը զինքը վար ձգելու ուն, ու առջի Պօրպօնեան թգւորին ձեղին մէկը կրգնեն Փրանսակի թղթութե ամժառին մը բայ (1)։

Լ-ի թիւ 18 է բարեւ քրտնական նոր Աղքադին համարէց ։ ու
գրեց Ավելասանիւր Մոսկովի հայութը, քրտնական
կ գերիւթեառան համար ։

Բաղը ձեր Վեհափառուն զէնքերուն՝ ասպատերագիտերուն մէջ բռնեցին 150,000 գերին աւելի, և գրեթէ աս ամմէնքը են ֆրանսը։ Ասոնք ի՞նչ դրօշակի տակ պատերազմ մեցան տէի, հարկաւոր բանմը չէ որ մտածենք, դիտենք որ հիմայ ասոնք են թշուառութեն մէջ, և ամմէնքը իմին որդիքներսեն։ Ես կրյանձնեմ զասոնք ձեր Վեհափառ տէրութեն բարեսրտութենը, և արժանի սեպէցէք մտածելու թէ որքափ թշուառութեներ քաշեցին ասոնք, և թէթևցուցէք իրենց թշուառ վիճակին աստիճանը։ թողիմաննան աս դժբաղդ որդիքներըն՝ թէ իրենց յաղթողը, բարեկամ է իրենց հօրը հետ։ Ձեր Վեհափառութենը չիկրնար ցըցընել ուրիշ մեծնշան բարեկամուն ինձի բայց ՚ի աս գործողութէնէն։

ՍՊԱՆԴԱ

Учебникъ 4. Задани

Երբոր Քատիչէն Մատրիտ պիտոր փոխադրվէր ոտք ելած Սպանիայի տէրութը, (2) բոլոր զօրքը զարդարված ձականեցան պատերազմի կարգով, զինուորական հանդէսով ընդունելու համար փոխադրված տէրութը: Աս միջոցին Վելլա-Քամբա իրենց երևելք ձէնէռաներէն մէկը ըստ զինուորաց առջև առ ատենախօսութենք:

ԱՎ զինուորաննը

Եւրոպայի բռնաւորը որ կը կոչմէր մեզ
դաշնակից, չարաշար գործածելով մոր կը տ-
րիք աղքային բնութեն՝ որ ցածուե ամեննեին
խապուշ լընէր, ըրաւ չըսպած անօրէնուե-
նէր, յափշտակեց մեր ձեռքէն մեր սիրելի
ու արդար թէքը, ու տեսնալով մեր առանց
դէնքի վստահուելը, դիմեց լցուց Սպանիային
մէջ իրեն ապականիչ դուռնդէրը, և վենտեց
զմեզ մինչեւ Քատէչին պատերուն տակը :

Անատենը վելին նախամինամունք արգաւ
մեզի մէկ նոր թգուռական կառավարութմք՝
որուն խելացի բռնած ճամբաներով ու ա-
ռաջնորդուք կըցցանք վրանեկ նորէն զթը-
նամին մեր սահմաններէն :

Աս կառավարութելը որ զմել պահեց ան
թիվ պատերազմներու մէջ՝ ուրտեղ վաստը-
կեցանք յալթուե դաբնիներ, վաղը կրփո-
խադրվի հոս ու կըհաստատէ իրեն կառա-
վարութե աթոռը աս մայրաքաղաքին մէջ.
իրեն խելացի կառավարութելը կըհաստատէ
ամուր խարիսխներու վր մեր սուրբ կրօնը,
մեր ազգատուելը և անկախութելը և աթոռը
շերդ Փերտինանտոսի: Երգումը որ ըրինք
մեր տէրութե օրինացը համար է մեր առա-
ջեն պատճառը աս գործոց, մեր փառաւոր

(2) ԵՐԵՊՈՒ Սպահնիալ աղջոք սուր էլաւնէ, որովհետև չընկին թագաւորութիւն կմ դուրսին, որովհետին մէկ ժողովից ներսակուտները որ Քօրթէս կըկացէին. աս ժողովը կըկառավարէր Սպահնիան թագաւորին տեղոր:

ԳԵՐՄԱՆԻԱ.

Քոլոնիա. 19 Փետրվարի:

նշանները և մեր դրօշակները կրվկայեն աս երդումներուն, և մեր կամքը կամ ազատա- բար ապրիլ և կմ մեռնիլ. մենք պատերազ- մինք մեր կրօնին, հայրենեաց ազատութեն և մեր թէքրական օրինաց համար քաջալերու- թիլ որ կուտան ձեր սրտին առ ձայները, կապահովցնեն թէ պէտք է որ մէկ երջա- նիկ եւքը ունենանք:

Մատրիտի գաղղթային մէջ Նաբօլէնի կայսեր Սպաննեօլցներուն խաղաղութեառա քարկելը պատմելն ետև, կընէ առ հետեւ խօսակցութիւնը:

Թէ որ խաղաղութեն ըլլեմի Նաբօլէնին հետ, պէտք է որ ետ գարցընենք 300,000 զինուոր և օֆֆիչիալ ամմէնքը ընտիր զօրք՝ որ գերի բռնեցնէ այսչափ տարվան պատերազմներուն մէջ, և աս զօրացը վրայ աւել- ցընելով տահա 200,000 ալ, կըմեծցընէ ու կուժովցընէ իրեն բանակը, և քիչ ժամանաւ կէն ետև նորին կրնայ վրէժ առնուլ իրեն թշնամիներէն, նորին վազելով դէպ ՚ի իդա- լիս ու Գերմանիա, և աս շատ դիւրաւ ՚ի դործ կրնայ զնել, երբոր խաղաղութեն ընե- լով բաժանումն էղէ գաշնակցաց մէջ: Ա- սով իրեն բռնակալութը, որով տիրապետե- րէր Գրանսայու, կըյաղթէր ան ամին ար- դեխներու, որ կրնար տկարութիւն Գրանսը- ներուն մէյտան էղէ: Բաց ասկէց կրնար դրգուել նաև Գրանսըներուն հայրենեաց սէրը՝ որ կըտեմնար նեղել գաշնակցաց բըռ- նած ճամբայներէն մէկ երկարատև խաղու- թենը համար:

Ուրիշ կողմանէ ձէնէռալները օֆֆիչիալ- ները սիրով կուզէին նորին վաստրկիլ իրենց փառաւոր պատուոյ նշանները որ տըմերէր Նաբօլէնը Գերմանիայի, Ահաստանու, ու իդալիսային մէջ՝ որ հիմայ բոլորովին կոր սընցուցած են: Վերջապէս պէտքը չէ որ մոռցըլի թէ Նաբօլէնը է մէկ յափշտակող- մը՝ որուն յաղթուները միայն ճամբայ բա- ցին զինքը բարձրացընելու թէքրական աթո- ռին վր և պահել զանի մինչև հիմայ. բայց ոչնչացան հիմայ առ դիւթուները, և նոյն իսկ Գրանսըները պիլէ իմացան որ Նաբօ- լէնը անցալթէլի չէ եղած: Իրեն յաղթու- թիւներուն փառքը պատիքը ոչնչացաւ՝ աս վերջի ջարդուբուրդ ըլլալուն պատճառաւ, և չի ըստնըլիք հիչ մէկ Գրանսըզմը՝ որ չար- համար հէ իրեն սրտին մէջ ծածուկ այս անո- դորմութիւնը որով զոհ ըրաւ մէկ միլիոն մարդ- ոսոկ իրեն փառամոլուել համար, թէպէտ և հիմայ կրտեսնանկոր որ բռնադատված կուզէկոր խաղաղութեն ընել, բայց ի՞նչ շահ, զէրէմ հիմայ և ոչ Գրանսան կըձըգեն իրեն ձեռքը՝ ինչպէս ունեին իրմէ առջի թէքրները:

Ը մէտի թագաւորուե յաջորդ ժառանիլը, որ նէր մէծ Ճէնէռալներէն մէկը դաշնակ- ցաց բանակին մէջ գիտարվարի 15ին կըլենար Քոլոնիա: Իրեն գունդը (որուն մէծ մասը անցերէր Ռինո գէտին անդիի կողմը և կեր- թային կոր դէպ ՚ի Մօսա) կըրաղկանար 20,000 Ըէտէ, 35,000 Մոսկովէ, 25,000 Պուտչէ, 10,000 Տանիմագացիէ: Ասոնց մէ զատ իրեն տակնէր Վալմուէն Ճէնէռա- լը 15 հաղարով, թէթէնպուն ու Լութ- դով զօրապետները, 5 հազարով: Ասոնցմէ զատ ձեզ Ամպուռկին առջևը 35,000 հոգի:

11 Մարտի:

Երբոր Պլուշէր Ճէնէռալը ետև կըքաշմէր կոր, Վինձինձէրօս Մոսկովին Ճէնէռալը Սուասօնէն գնաց դէպ ՚ի Ռէեիմս: Մակ- տօնալու մառէշալը էր հրամայող Ճէնէռալը աս քաղաքին: Մարտի մէկին Վինձինձէն րու Ճէնէռալը զարնըլէցաւ ասոր հետ ու շարգուբուրդ ըրաւ աս Մառէշալին բոլոր դունդը, առաւ 16 կոոր թօփ ու 4000 հո- գի աւ գերի բռնեց: Սէպաստիւն Ճէնէ- ռալը մտաւ աս պատերազմին մէջ: Մակ- տօնալու մառէշալը էր Սուասօնին մէջ՝ եր- բոր Մոսկովինը հոն մտաննէ: Մոսկովի Տրակօն ձիւալուներուն զօրապետը, շուտմը գընայ ան տանը առջեւը ուրտեղ կըքանակէր Մակտօնալու մառէշալը: 40 Գրանսըզմի կուա- նաթիէու պահպանութիւն կընկին աս տանը առջեւը, զասոնք ամինքը գերի բռնեց: աս զինուորները աղաքէնցին զօրապետը որինայի ան տանը՝ ուրտեղ կըքանակէր Մակտօնալու մառէշալը: 40 Գրանսըզմի կուա- նաթիէու պահպանութիւն կընկին աս տանը առջեւը ու տեսաւ որ ծանր կերպով վերաւոր ված էր գլուխիր աս Մառէշալին ու դէռ չէին կապած իրեն վէրքը, ու արուն լըվա ինկէր փուլերէր տէօչէկինն վը, աս զօրապետը տես- նալունպէս Մառէշալը այսպիսի թշուառու- թիւն մէջ, ուղեց մէկին օդնուի համնիւ ու հոդ- տանիւ իրեն կարոտուեց: Մառէշալը մէկին բէրել տրված իրեն սուրը ու ընծայեց աս զօրապետին, և քիչմը ատեն անցաւ չանցաւ մեռաւ Մառէշալը:

Մառէշալը էր էն կըտրիչ Ճէնէռալներէն մէկը Գրանսըզմի բանակին մէջ: Մառէշալին սուրը, իրեն երկու ձին ու առապան բէր- վեցաւ Քոլոնիա: Մոսկովին զօրապետը աս պատերազմին ետև սկսաւ առաջ երթալ դէպ ՚ի Մօսա: Մակտօնալու մառէշալը թաղ- վեցաւ Սուասօնին մէջ զառաւոր զինուո- րական հանդէսով:

մասուս Զին Լաօնին եկած խապարներուն կէօրէ Սաբօլչն կայսրը վերջի պատերազմ ներէն ետև իրեն քովզ ժողվեց մեծ մասը իրեն զօրութեն, նմանապէս առաւ նաև ան զօրքը որ Սպանիայի բանակին եկած էին իրեն օգնուեն համար, և այսպէս աճապարելով գնաց Սուասօն. աս քաղաքին առջևէն կուզէր կտրու Պլուշէո Ճէնէռալին գունդին հաղորդակցութիւն դաշնակցաց մեծ բանակին հետ, զէրէմ Պլուշէո Ճէնէռալ իրեն դունդին մէկ մասով գացերէ առաջ դէպ' ի Մօ: Սաբօլչոնին առջևը ելան Վինձին Ճէրուու ու Պլուշով Ճէնէռալին դունդին սասահիկ զօրութիւն պատերազմեցան ասոր հետ Քօրապէնիին մօտիկները Լաօնին ու Շէնէիմսին մէջ տեղից, ու ջարդութուրք ըրած Սաբօլչոնին զօրքը շիտկեցին իրենց հալորդակցութիւն Պլուշէո Ճէնէռալին գունդին 10,000 ձիւառը խիստ մեծ քաջութիւն ըրին թշնամիին դէմ' որ յուսահատաքար ամին իրենց ուժով կրպատերազմէնիսկոր:

Գառաք քօն- 21 Փէտրիւսի:

Որովհետեւ շատ ատենէն պէրի Ամերիկացի կուզէնին հաշոռուն ընելին կիրակիներուն հետ միջնորդութիւն Մոսկովին, վերջապէս որոշվեցաւ որ խօսին հաշոռութեն վլր, և որոշվեցաւ կօթհէմպուուկ քովզը ուրստեղ որ պիտօր ժողվին Լիակատար իշխանուն ունեցուները խաղաղութեն վլր խօսելու համար:

ԹԱԴԱՒՐՈՒԹԻՒՆ

Կրկն Սէկիւսոյ.

Կաթօն- 21 Մարտի:

Համատօրութեն ան դաշնադրուններուն որ ցին Սաբօլին հիմակնան նդիւրը ու Նէմշէնին հայրը մէինչու հետ՝ պատերազմէլու համար Պրանսուն էւմ, նդիւրուր Եւրոպայի խաղաղուն համար:

11 Յունվարի 1814:

Երկու տէրութե որոշելին ետև իրենց լիահատար իշխանուններուն որ ցին Սաբօլին հիմակնան նդիւրը ու Նէմշէնին հայրը մէինչու հետ՝ պատերազմէլու համար Պրանսուն էւմ, նդիւրուր Եւրոպայի խաղաղուն համար:

1. Աս ընելու ռաշնադրութիւնները ստորագրվելին ետև, ըլլայ բարեկամութ, դաշնակցութեն ու ճշմարիտ միաբանութ Սաբօլին թէրին, ու Նէմշէնի կայսեր մէջ, նմանապէս իրենց ժառանգներու ու յաջորդներու մէջ, իրենց սահմաններուն ու հպատակներուն մէջ մշտնջենաւոր բարեկամութ, և դաշնակցից տէրութե ջանան նմ զգուշութիւն

պահելու ամ բարեկամութիւն, որ ըլլայ թէ մէկ կէրպովմը այլայլի ամ միութիւն:

2. Երկու տէրութիւն մէջ եղած դաշնակցութեն լախմանը ըլլայ առաջ տանելու հիմական պատերազմը, բոլոր իրենց զօրութիւն մէկ տեղ ժողվելով, հաստատելու համար մէկ արդար հաւասարակշռութիւնը Եւրութեց մէջ, ապահովցնելու համար մէկ հանդիսանուացալ վիճակմը Եւրոպայի և մասնաւորապէս իդակայու:

3. Երկու դաշնակցից տէրութեր կըմիաբանին օգնելու ամենն իրենց կարողութ, որքանի որ Սաբօլին նախարարութիւնը յանձնելու իրենց կառավարութեն, և շիկարենան զէնքերնին վար ձգել առանց հաւասուել դաշնակցաց:

4. Նէմշէնին կայսրը քէ Փէլ կըլլայ որ Նաբօլին թէրը և իրեն յաջորդները ունենան աղատ ու խաղաղ թէրութեն ան սահմաններուն վլր որ հիմայ Սաբօլին թէրը կըժառանդէ իդակայու մէջ, և Նէմշէնին կայսրը ի գործ դնէ ամին կարելի միջոցները քէ Գիլը ընելու նաև իրեն մէկալ դաշնակցութիւննալ:

5. Նէմշէնին կայսրը կըխոսուանայ ոտք հանելու 150 հազար հոգի, որոց գէթ 60 հազարը եղթան պատերազմէլու գեպ' ի իդակայու:

Նմանապէս Սաբօլին թէրուրը կըխոսուանայ ոտք հանելու 30 հազար հոգի. առ զօրքը ըափառու համեմատութիւն բաժնը վիճակաց, ձիւառներու, ու Յօփիններու դունդին համար, և պահեն միշտ առ թիւնը ամբողջ քանի որ կըքչէ առաջնորդ պատերազմը:

6. Աս վերիյիշած զօրութիւն թէ որ չիքավէ պաշտպանելու համարակաց սահմանները ու շահը, կըխոսուանան Նէմշէնի կայսրը ու Սաբօլին թէրը, որ ամեցընեն իրենց օգնական գունդը որչափ որ կըպահանջէ պարագագ, բայց միշտ պահելով հերդ յօդուածին մէջ որոշված համեմատութիւն:

7. Թէ որ գիպուածքը բերէ որ Սաբօլին թէրը ըլլայ գլխաւոր Ճէնէռալ իրենց բանակին, ան Նէմշէնին զօրքը որ բաժնը վածէ առանց հետ մէկ տեղ պատերազմէլու, առ ամին գունդերը ըլլան անմիջապէս առ թագաւորին հրամանին ու կարգադրուե տակը:

Ասոր ներհակ թէ որ Նէմշէնի իդակայու բանակին ըլլայ կառավար մէկ Փէլ Մառեշամբը, և Սաբօլիթաններուն գունդը որոշված ըլլայ որ պիտօր պատերազմին Նէմշէնի զօրաց հետ մէկտեղ, Սաբօլին զօրքը ըլլայ առ Ճէնէռալին հրամանին տակը:

Թէ որ պատահի որ Սաբօլին թէրուրը ներկայ գըտնըլի բանակին մէջ, զինուորական

կան գործողութեները ըլլան երկուց կօղմանց
հաւանութե:

թէ որ պատահի , որ Նարօլիին թագաւորը չքը ըստնրի բանակին մէջ , Սարօլիթանցիներուն գունդին զլաւարոր Ճէնէ ու աւալ պարուական ըլլայ շարժելու Նէմցէի բանակին մէծ Ճէնէռալին հրամանին կէօրէ ան կարգադրութէ ինչպէս որ որոշվէրէ երկու գունդի հաւանութե:

8. Աս պատճառիս համար , աս դաշնադրութեց ստորագրութեր անմիջապէս ըլլալին ետև , ըլլալի մէկ զինուորական դաշնադրութեմը որոշելու համար երկու գունդին վերաբերել բաները , դ տեղականքը ուրանել պիտոր երթան , պաշարը , և կերակուրը զօրաց :

9. Յաղթուե նշանները , աւարը ռէլէին , գերիները , որ կառնըլի թշնամիներէն , ըլլայ ան զօրաց գունդին որ կառնաւ թշնամին : Ճեռքէն :

10. Դաշնակիցները կըխոստանան մէկէն թէ ոչ մէկ կողմը ոչ մէկալ կողմը չելարենայ ընկը խաղացուի կի զինադադարումն առանց հաւանութեն մէկալ դաշնակիցն :

11. Աս երկու դաշնակից տէրուեց դեսպաններուն ու պաշտօնատէրներուն որ են տրիշ տէրուեներու մէջ իրկըլի հրաման որ կատարեալ միաբանութէ ՚ի գործ զնեն իրենց պաշտօնները այնպիսի դիպուածքներուն մէջ որ մեծ շահ կընայ բերել իրենց թագաւորներուն :

12. Կէմշէին կայսրը կըխոստանայ որ ետայ ան ամեն Նարօլիթան զօրաց դերիները որ են իրեն իշխանութե տակը , նմանապէս ջանայ ամեն կարելի կերպով ետ դարցընելու նաև ան դերիները որ են ուրիշ դաշնակցաց իշխանութեն տակը :

13. Աս դաշնադրութեները հաստատվի , և հաստատութեները փոփոխակի ծանուցվի Նարօլի քաղաքը , քիչ ժամանակվան մէջ :

՚ի վկայութեն աս դաշնադրութեներու , իւրաքանչիւր Լիակատար իշխանութե ունեցողները հաստատեցին և կընքեցին իրենց մէօնիւրներով :

Հասպահէալ . կալզի տուգան :

Նէրբերեկի քօնթէն : Միերի Քօնդէն :

ՅՈՒՏԱԿԱՆ ԿՂԶԻ .

Զանեա . 9 Գերվարի :

Ուրանիա Քրանսըլի Քրէկամթը Անքօնակէն Ճամբայ ելլանին ետև , հանդիպեցաւ ինկիւզի Չէրպէրո ըսված Քրէկամթին . աս Ինկիւզին Քրէկամթը ետևէն խօվալամիշ ըրաւ Քրանսըլի նաւուն մինչեւ Պրիստիզին նաւահանդիպստէն դուրս

եւան երկու ուրիշ ինկիւզին նաւերաւ ինկիւզին խաբուտանները խապար իրկեցին Պլը բնտիվիլին կառավարին թէ ըլլայ որ պաշտանութեմը ընէ հասարակաց թշնամիին :

Քրանսըլի նաւուն զրապետը երբոր տէ տաւ թէ խամսելու ձար չիկայ , ցամաք եւլաւ ինքը ու ամին մատինարները , ու կիակ տըլին նաւուն , և այսպէս բոլոր նաւը այրեցաւ ծովուն վրայ քաղաքի բնակչաց աջքին առջևէր :

Ի Դ Ա Լ Ի Ա .

Լիւոն . 19 Փերվարի :

Վ մսուս 15 ին Նարօլիթանցիները միացած դաշնակցաց հետ եկան հասան Լիվոնին սահմանները ու մէկէն տիրապետուցին Լիվոնին , Բիկզային ու ուրիշ քելքներու , հրատարակելով պատութեն վաճառականուե արհեստից , ու այլ ամ բռնաւորութէ որով մինչ մէկ հիմայ կընեղէին կոր :

Վ մսուս 17 ին կէսօրէն ետև Նարօլիթանցիները պաշարեցին հոստեղվանքը եղած ամին բերդերը : Վ մսուս 20 ին , առաւտեան սահմաթը 6 ին Քրանսըլները բերդերէն դուրս ելան ու յանձնեցին Նարօլիթանցիներուն և դուրս ելան աս սահմաններէն առաջնորդութէ Նարօլիթանցի ձիաւորներուն և Ամրոցները պարպըլելունպէս ; շատ նաւեր Լիվոնուէն ձամբայ ելան՝ Ինկիւզին մօտիկ նաւերուն խապար տանէլու համար , թէ նաւահանդիպստը խալսեցաւ Քրանսըլներուն ձեռքէն :

10 Մարտի :

Կ նկիւզիները շատնաւերով մէջը լցուն զօրք , եկան Լիվոնուէն առջևը . բոլոր քաղքի ժողովուրդը թափեցան ծովեղերներուն վրսէկիր ընելու աս ըսքանչէլի նաւահանդէսը բոլոր ծովի գարցերէր մէկ անտառմը նաւերով . 60 նաւէն աւելի շարվերէին թէ պատերազմական թէ բեռուն նաւ . պատերազմական նաւերը եկն Անրէնգա , Էսէրէնուակու երկուքնալ 74 թօփ քաշող , ինքերէօլա . Ինքնձիսիա , Աւրօրա Քրէկամթները իւրաքանչիւրը 38 թօփ քաշող , Ռախմակ , Թէներմանն , Մէրմանն Քրօվլիթմէ ըսված նաւերը իւրաքանչիւրը 18 թօփ քաշող . ասոնց ամենուն Ճէնէռալը եր Պարօնէթմօ Ռուուլէի : Ա սոնք ամինքը եկան Բալէռմօէն 8 թօփան մէջ և հետերնին ունէին 42 ինկիւզի բեռուն նաւ , որոց մէջը կար 10 հազար դորքէն աւելի , աս զօրաց մէջը կար 1200 ձիաւոր . աս զօրքը ցամաք ելլալու ատենը իմստքէն հաւամընէր . բայց ՚ի վրայ այսր ամի , անթիւ անհամընէր ժողովուրդ դիղուած էր տեսնաւ .

Նալու Հմր աս զօրաց յամաք ելլար : Առաջ
ջուց պատրաստված էր տուներ , զինարան-
ներ աս զօրաց բնակուն համար , աս պատ-
ճառաւ ամ հանդստութե և հանդարտութե-
գացին իւրաքանչիւրը երենց պատրաստված
տեղերը :

Վարօլիքի թէքը ըրաւ մէկ վճռումը մարտի
7ին, որով կուտար նորէն առջի ազատու-
թէնսերը ու արտօնութէնսերը հութո փառնչո ց-
աղատ նաւահանգիստ ըլլալու Լիլուննօին
նաւահանգիստները :

Մէլակ : 2 Մարտ :

¶ իլանի գ ազկթային մշջ կրպատմէ թէ ինչ
պէս առին դաշնակիցները Սուտաօն Փրան-
սային մշջ եղած մէկ քաղաքմբ :

„Սուասօնը էր մէկ այնպիսի քաղաքմը որ էկրկնար առնըլի յանկարծակի : Վեն ձինձէրօտ Ճէնէռալը հօսող զօրքով պատեց աս քաղաքը, ու հրաւիրեց զասոնք որ անձնատուր ըլլան : Ռուսքա Փրանսընի Ճէնէռալը որ էր աս քաղաքին մէջ պատամիան տրվաւ ինչպէս որ իրեն պարտքներնէ . անառունը Վինձինձէրօտ Ճէնէռալը շինեց քաղաքին առջև պատմէշմը 12 թօփի Տամար, և առաջին թօփի որ նեռվեցաւ աս պատմէշն, զարկաւ Ռուսքա Անէռալին ու մէկն Ճգեց անտեղը : Պահապան զօրքը ասքիքին որ էին 1000 հոգի, և էին ազգային պահապանաց գունդէն, վախցան ու անձնատուր եղան : և այսպէս թշնամին մտաւ Սուասօնին մէջ՝ ընելով քըլսված չարութիներ ու անողորմութիներ :

Ան Ճէնէռալիները որ էին աս քիշիս մէջ
և պէտք էր որ Ռուսքա Ճէնէռալին տեղը
անցնէին ու պաշտպանէին քաղաքը, պատեհ
բազմական ատեանին պիտոր առաջարկվէին,
գէրէմ քաղաքը պէտքը չէր որ անձնատուր
ըլլայ”:

F T S H L H G :

թե ան թօղերուն՝ որ Քրիստոն հրաժանաց եր-
կու ամսովան էշ, այսինքն եղած մերեւ, բեկ-
ալուն էշ՝ Լեռնատի պարտը բարչէն է ու :

Օռէու գետին վիշ անձ						
նատուր եղաւ Ալթէթին						
բերդը՝ որ ունէր					350 .	թօփ :
Ելաւ գետին վիշ Տրէզ-						
տան՝ որ ունէր					280 .	թօփ :
Թրօնկառն՝					240 .	թօփ :
Վիթթէմպէռկը՝					100 .	թօփ :
Հօթթսթէնին մէջ անձ						
նատուր եղաւ Փրիտէրիք-						
սօրթ բերդը՝ որ ունէր					100 .	թօփ :
Կլուքշտատը՝ որ ունէր					325 .	թօփ :
Փրանտայուն մէջ անձնա-						
տուր եղաւ Ճինէվռան՝						
որ ունէր					117 .	թօփ :
և տահաւուրիշշատ մանր						
ամրոցներ որոց մէջը կար .					61 .	թօփ :
Տալմացիային մէջ անձ						
նատուր եղաւ Ճառան՝						
որ ունէր					286 .	թօփ :
և ուրիշ ամրոցներ՝ որոց						
մէջի թօփերուն թիւը է					32 .	թօփ :
Օլանտային մէջ անձնա-						
տուր եղաւ Չոթթէչն,						
Տօէսպուռկ, Ալնէէիմ:						
Պրիէլ, Հէլվոէթսլուխս,						
Վիթթէշդատդ, Կերթրու-						
տէմպէռկ, Պրէտա, Հէ-						
ուստէն, Պօմիէլ, Աթէ-						
էմպէռ, Կրավէքուր՝ որ						
ունէին ամինքը մէկէն					470 .	թօփ :
Վիթթէկան՝ որ ունէր					25 .	թօփ :

ամինուն գումարը . . . 3856. թօփ:
թէ որ ասոնց հետ մէկտեղ համբենք պա-
տերազմի պաշարները, պարութը, մալա-
դաները լցուն զինուորական թափանքներով
որ ֆրանցները կորսոնցուցին աս բերդե-
րուն մէջ լիբրիայի պատերազմէն վերջը, որ
չափ կրշատնայ ֆրանսըներուն երկու ամ-
սըվան մէջ քաշած վնասը: Տրէդոտի, Թոոռ-
կառուի, Տանձքայի, Ճամօսքի, Մօտլինին
մէջ գերի բռնոցին դաշնակիցները 50,000
ֆրանսըզ, և ասոնց մէծ մասը էր հին զօրք:
Ասոնցմէ զատ մեռան պատերազմով, անօ-
թութք, փոխադրական հիւանդութք մէկ
այսքափմընալ, ուստի կրնայ մարդ լսել, թէ
այսքափ քիչ ժամանակէան մէջ ֆրանսան
զայ ըրաւ սոսկ աս բերդերուն մէջ վիրաւո-
րածով մեռածով զերի բռնրվածով 100,000
զինուոր: Իսկ դաշնակցաց կողմէն փաղթատ-
մամբ ասոր շատ քիչ մարդ զայ եղաւ այսքափ
միջոցի մէջ:

Աս գործքս՝ որ է պատմութեն հիմակվան ատենիս, տասնըհինկ օրը մէյմը կըտըսի՞ ։
ԴՎԵՆԵՏԻԿ ԴՎԱՆՍ ՍՐԲՈՅՆ ԴԱԶԱՐՈՒ ։